

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	9
------------	---

1. BÖLÜM

İSLÂM FELSEFESİNE GİRİŞ / Ömer Mahir Alper

1. ‘İslâm Felsefesi’nin Mâhiyeti ve ‘İslâm Felsefesi’ Tabirinin Kullanımı.....	13
2. İslâm Felsefesinin Alanı ve Kapsamı.....	18
3. ‘Felâsife’nin Diğer İslâmî Disiplinlerle/Felsefelerle İlişkisi.....	22
4. İslâm Felsefesinin Ortaya Çıkışı.....	24
5. İslâm Felsefesinin Açılımı ve Gelişimi: ‘Tercüme Dönemi’.....	35
5. 1. Tercüme Döneminin Anlamı ve Önemi.....	35
5. 2. Tercüme Hareketinin Tarihsel Seyri.....	41

2. BÖLÜM

DEHRIYYÛN VE TÂBİİYYÛN EKOLLERİ / Hüseyin Karaman

1. Dehriyyûn Ekolü.....	55
1. 1. İbn Râvendî.....	56
1. 1. 1. Hayatı ve Eserleri Felsefî Düşüncesi.....	56
2. Tabiiyyûn/Natüralizm.....	59
2. 1. Ebû Bekir er-Râzî.....	60
2. 1. 1. Hayatı ve Eserleri.....	60
2. 1. 2. Felsefî Düşüncesi.....	60

3. BÖLÜM

İSLÂM DÜŞÜNCESİNDE FELSEFİ EKOLLER / Eyüp Bekir Yazıcı

1. Giriş.....	77
2. Revâkıyye.....	78
2. 1. Stoa Kavramı.....	78
2. 2. Stoa Felsefesi.....	78
2. 3. İslâm Stoacılığı.....	81
3. Meşşâiyye.....	83
3. 1. Meşşâî Kavramı.....	83
3. 2. İslâm Meşşâîliği.....	83
4. İşrâkıyye.....	87
4. 1. İşrâk Kavramı.....	88
4. 2. İslâm Düşüncesinde İşrâkîlik.....	90

4. BÖLÜM**İLK İSLAM FİLOZOFU: KİNDÎ / Enver Uysal**

1. Hayatı ve Yaşadığı Dönem.....	99
2. Eserleri.....	101
3. Mutezile İle İlişkisi.....	102
4. Tercümelere Katkısı.....	104
5. Felsefî Kavramların Oluşmasındaki Rolü: Hudûd Risâlesi.....	104
6. Hakikatin Kümülatif Karakteri ve Felsefe-Din ilişkisi.....	106
7. Felsefenin Gereği, Tanımları ve Mahiyeti.....	107
8. Metafizik.....	110
9. Cevher Kavramı.....	112
10. Akıl.....	114
11. Nefs.....	115
12. Tasavvur Gücü.....	117

5. BÖLÜM**MEŞŞÂÎ GELENEĞİN****KURUCU FİLOZOFU: FÂRÂBÎ / Şenol Korkut**

1. Hayatı.....	124
2. Eserleri.....	127
3. İlimlerin Sınıflandırılması.....	127
4. Dil Felsefesi ve Mantık.....	130
5. Epistemoloji ve Zihin Felsefesi.....	138
6. Metafizik ve Kozmoloji.....	140
7. İnsan.....	144
8. Mutluluk.....	149
9. Filozof-Kral ve Erdemler.....	150
10. Filozof-Peygamber ve Tahayyül Yetisi.....	153
11. Mille/Din.....	156
12. Felsefe-Mille/Din İlişkisi.....	158
13. Doğası Bakımından Toplumlar.....	161
14. Erdemli Toplumlar.....	163
15. Câhil Şehirler.....	168

6. BÖLÜM**İSLÂM FELSEFESİNDE ‘ALTIN ÇAĞ’IN BAŞLANGICI:****İBN SÎNÂ VE FELSEFESİ / Ömer Mahir Alper**

1. Hayatı.....	179
2. Eserleri.....	182
3. İbn Sînâ Felsefesine Genel Bir Bakış.....	185

4. Felsefe Anlayışı.....	187
5. Psikoloji.....	189
6. Bilgi Teorisi.....	192
7. Metafizik.....	198

7. BÖLÜM
MEŞŞÂÎ FELSEFEYE
YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER / Fatih Toktaş

I. MANTIĞA YAPILAN ELEŞTİRİLER	210
I.1. Metot Olarak Mantığa Yapılan Eleştiriler	210
I.1.1. Hadisçiler.....	210
I.1.2. İlk Dönem Kelâmcıları.....	211
I.1.3. Mutezile Kelamcıları ve Nahivciler	211
I.1.4. Fakihler.....	212
I.1.5. Mutasavvıflar	214
I.2. Mantık Problemlerinin Eleştirisi	214
I.2.1. Kategoriler.....	214
I.2.2. Tanım ve Önermeler.....	215
I.2.3. Kıyas.....	216
I.2.4. Kıyasın Sonuçları.....	217
II. METAFİZİKLE İLGİLİ ELEŞTİRİLER	219
II.1. Allah'ın Varlığı ve Birliği Meselesi.....	219
II.1.1. Allah'ın Varlığının Kanıtlanması.....	219
II.1.2. Allah'ın Birliğinin Kanıtlanması.....	221
II.2. Allah'ın Sıfatları Meselesi.....	222
II.2.1. Sıfatlar.....	222
II.2.2. Bilgi Sıfatı.....	223
II.3. Allah-Âlem İlişkisi	226
II.3.1. Âlemin Ezelîliği.....	226
II.3.2. Sudûr Kuramının Eleştirilmesi.....	230
II.3.3. Sebeplilik İlkesi.....	231

8. BÖLÜM
ONUNCU YÜZYILDA FELSEFÎ BİR TOPLULUK
OLARAK İHVÂN-I SAFÂ / Bayram Ali Çetinkaya

1. BİLİMLERİN SINIFLANDIRILMASI	247
2. DİN - FELSEFE İLİŞKİSİ	251
3. AHLÂK	254
4. TANRI ANLAYIŞI	259
5. YARATILIŞ VE SUDÛR	263

6. MEÂD VE RUH	268
7. DİN-FELSEFE UZLAŞIMI	280
8. SİYASET FELSEFESİ	292
9. MUTLULUK	304
10. NÜBÜVVET VE PEYGAMBER TASAVVURU	309
11. İNSAN ANLAYIŞI	313

9. BÖLÜM

AHLÂK VE ERDEMİN İNŞASI / *Müfit Selim Saruhan*

1. Ahlâk ve Erdemin İnşa Süreci Olarak İslâm Felsefesi Tarihi.....	329
2. İlimler Tasnifinde Ahlâk İlminin Konumu	330
3. Fikri ve Yazılı Kaynaklar.....	331
4. Erdemlerin Ele Alınışı ve Temellendirilmesi.....	341
5. Erdemlerin Bilgisi: Hikmet.....	346
6. Erdemlerin Erdemi olarak Adâlet	348
7. Erdemlerin Koruyucu Erdemi: İffet	351
8. Erdemleri Yayan Erdem: Şecaat.....	353
9. Erdemlerin Kemali: Saadet.....	354

10. BÖLÜM

EBÛ SÜLEYMAN ES SİCİSTÂNÎ VE ÇEVRESİNDE FELSEFE / *İsmail Taş*

1. Ebû Süleyman es Sicistanî ve Dönemi.....	363
2. Sicistanî'nin Hayatı.....	366
3. Sicistanî'nin Eserleri.....	369
4. Sicistânî'ye Nispet Edilen Eserler.....	370
5. Sicistânî'nin Günümüze Kadar Ulaşan Eserleri.....	371
6. Sicistanî'nin İlim Meclisi.....	375
7. Sicistanî'nin İlim Meclisindeki Tartışmaların Genel Karakteri.....	392
8. Sicistanî'nin Felsefesi.....	394
9. Tanrının Ontolojik Durumu	394
10. Metaforlar Olarak Sıfatlar	397
11. Tanrı'nın Birliği.....	397
12. Tanrı'nın Fiili.....	398
13. Sicistanî'de Felsefe ve Din Münasebeti.....	402
14. Felsefe-Din Uzlaştırması ve Sicistanî	403
15. Sicistânî'ye Göre Din.....	404
16. Sicistânî'ye Göre Felsefe.....	404

11. BÖLÜM

EBÛ HÂMİD EL-GAZZÂLÎ ve TEHÂFÛT'Ü / *Gürbüz Deniz*

I-EBÛ HÂMİD EL - GAZZÂLÎ	423
1. Hayatı.....	423
2. Eserleri.....	425
A. HAKİKAT ARAYICILARI	427
1. Munkız'a Göre Hakikat Arayıcıları.....	428
2. Gazzali'nin Kelam Anlayışı.....	428
3. Mişkat'ta Hakikat Arayıcıları.....	431
B. KELAMÎ DÜŞÜNCENİN KAYNAĞI; TEHÂFÛT	434
II-TEHAFÛT'LE GAZZALÎ DÜŞÜNCESİ	436
A. TABİATA AİT MESELELER	436
1. Mucize.....	436
2. İnsan Ruhu (Nefs-i Natıka) Kendi Kendine Kaim Midir?.....	437
3. Cesetlerin Haşrı (Dirilişi).....	438
B. İLAHİYATA AİT MESELELER	439
4. Allah'ın Birliği.....	439
5. Allah'ın Tanımı Yapılamaz.....	440
6. Evvel (Allah) Basittir.....	442
7. el-Evvel Cisim Değildir.....	442
8. Allah'ın Sıfatları.....	443
9. Allah Zatını Bilir.....	444
10. Allah Cüzleri Bilmez.....	445
11. Allah Gayrını Bilir.....	446
12. Alem Kadimdir.....	446
13. Alem Ebedidir.....	449
14. Alemin Bir Yapıcısı (Sani) Vardır.....	450
15. Alemin Bir Yaratıcısı Vardır.....	452
16. Alemin Bir İlleti Var Mıdır?.....	452
C. GÖK HAKKINDA	453
17. Göğün Canlı Oluşu.....	453
18. Göğün Hareketinin Maksadı.....	453
19. Gök Ruhlarının İlmi.....	454

12. BÖLÜM

FELSEFE - KELAM İLİŞKİSİ / *Şamil Öçal*

1. "Kelam" Terimi ve Kelam İlminin Oluşumu.....	462
2. Mütakellim/ Feylosûf Farklılığı.....	469
3. Müteahhirin Kelâmı ya da Felsefî Kelâm.....	477
DİZİN	491
YAZAR ÖZGEÇMİŞLERİ	517

ÖNSÖZ

Düşünce tarihi, bir anlamda insanlığın tarihidir. İnsanlığın ortaya koyduğu medeniyetler, bu düşünce ve felsefe birikiminin verimli neticeleri olarak ortaya çıkarlar. Hâkim ve baskın görüş olarak ileri sürülen tez; maa-lesef felsefe ve hikmetin kaynağını sürekli Batı’da, daha doğrusu Antik Yunan’da arama çabası içerisindeki anlayıştır. Son yıllarda bu “doğmatik” tabu, artık yerini daha bilimsel bir temelle hareket eden başka görüşlere terk etmektedir.

Artık bir kısım Batılıların da söylediği gibi, Hint, Mısır ve Babilliler’in tefekkür birikimi, Antik Yunan’ı besleyen en önemli kaynak durumundadır. İslâm felsefesine gelince; Müslüman Hakîmler/filozoflar, Kur’ân ve Sünnet’in hikmet külliyyatından alabildiğince beslenmiş ve arkasından Antik Yunan, İran-Sasanî ve Hint felsefe kaynaklarından kapsamlı bir şekilde yararlanmış ve nihayetinde özgün bir felsefe inşâ etmişlerdir. Bunu gerçekleştiren de Batı’daki türdeşlerinin aksine, referans kaynaklarını gizlememiş ve böyle bir “kompleks” içerisine de düşmemişlerdir.

Ortaya çıkan İslâm Felsefesi, düşünce tarihinin yaklaşık dört beş asır hükümranlığını üstlenerek hem Batı’yu hem de Doğu’yu etkileme kapasitesine sahip bir felsefe geleneğini, tartışmasız bir şekilde insanlığa sunmuştur. Felsefe ve akli düşünce alanında ulaşılan birikim ve külliyyât, İslâm dünyasına “altın çağı”nı yaşatmıştır. Bunun neticesi, –Gazzâlî’ye kadar dönem için söyleyecek olursak- Bağdat merkezli Abbasî Medeniyetinin uygarlık sahasına çıkması ve gelişimi olmuştur.

İşte bu kitap İslâm felsefesinin doğuşundan başlayarak, -önemli bir “milad” olan- Gazzâlî’nin varlık alanına çıkmasına kadar olan dönemi ana hatlarıyla okuyucuya sunmayı amaç edinmiştir.

Bir hususu hatırlatmak gerekirken, o da her bölüm, konunun birinci derecede uzmanı olan bilim insanları tarafından kaleme alınmıştır. Bu anlamda elinizdeki İslâm Felsefesi Tarihi-I kitabı, yabancı dilden yapılan çevirileri dışarıda bırakırsak, Türkiye’de ilk defa gerçekleştirilmektedir.

Kitap on iki bölümden oluşan şematik bir muhtevayla şekillenmektedir. Bu çerçevede Prof. Dr. Ömer Mahir Alper’in yazdığı İslâm Felsefesine Giriş kısmı, kitabımızın ilk bölümünü oluşturmaktadır. Dehriyyun va Tâbiyyun Ekollerini, Doç. Dr. Hüseyin Karaman; İslâm düşüncesinde Felsefî Ekoller’i, Doç. Dr. Eyüp Bekir Yazıcı; İlk İslâm Filozofu Kindî’yi,

Doç. Dr. Enver Uysal; Meşşâî Geleneğinin Kurucu Filozofu Fârâbî'yi, Yard. Doç. Dr. Şenol Korkut; İslâm Felsefesinde Altın Çağ'ın Başlangıcı olan İbn Sinâ'yı, yine Prof. Dr. Ömer Mahir Alper; tenkid geleneğimizin örneklerini Meşşâî Felsefeye Yöneltilen Eleştiriler'i Doç. Dr. Fatih Toktaş; Onuncu Yüzyılda Felsefî Bir Topluluk Olarak İhvân-ı Safâ'yı Prof. Dr. Bayram Ali Çetinkaya; Ahlâk ve Erdemin İnşasını, Doç. Dr. Müfit Selim Saruhan; Ebû Süleyman es-Sicistânî'yi, Prof. Dr. İsmail Taş; Ebû Hâmid el-Gazzâlî ve Tehâfüt'ünü, Doç. Dr. Gürbüz Deniz; Gazzâlî sonra felsefe hareketinin önemli çizgilerinden bir kısmını belirleyen Felsefe-Kelâm İlişkisi'ni, Yard. Doç. Dr. Şamil Öçal hocalarımız kaleme almışlardır.

Bu vesileyle kaleme aldıkları konularda, çalışma ve eserleriyle uzman olan bilim adamlarımıza katkılarından dolayı şükranlarımı sunuyorum. Yoğun çalışma ortamı içerisinde, böyle bir eserin çıkması için, bizleri kırmayarak vakitlerini tahsis etmelerinden dolayı da ayrıca teşekkür ederim.

Alanında uzman akademisyen yazarlarca kaleme alınan bu kitap; ilahiyat fakülteleri, eğitim fakülteleri, edebiyat fakültelerinin felsefe bölümleri ve açık öğretim fakültelerinde ön lisans, lisans, yüksek lisans ve hatta doktora düzeyinde öğrenim gören bilim ve hikmet insanlarının ihtiyaçlarını karşılamayı hedeflemektedir.

Kitapta bölümlerin sonunda bulunan kaynakça ve ileri okumalar kısmı, konunun ilgi ve meraklılarına yön gösterecek bir öneme sahiptir. Ayrıca bu eser, felsefe, hikmet ve İslam Felsefesi Tarihine ilgi duyan herkes için bir referans kitap olma özelliği taşımaktadır.

Son olarak böyle nitelikli ve donanımlı bir eserin, insanların zihin dünyalarına sunulmasına imkân verdiklerinden dolayı Grafiker Yayınları'na teşekkür ederim.

Prof. Dr. Bayram Ali Çetinkaya
İstanbul - 2012